

JAKUB M. ŁUKASIEWICZ

Uniwersytet Rzeszowski

UZYSKANIE DOKUMENTU TOŻSAMOŚCI PRZEZ
DZIECKO „POCHODZĄCE PRAWNIE”
ZE ZWIĄZKU „RODZICÓW” TEJ SAMEJ PŁCI
ZGODNIE Z WYTYCZNYMI UCHWAŁY
NSA Z 2 GRUDNIA 2019 R., II OPS 1/19

W świetle prawa polskiego rodzicami dziecka są wyłącznie osoby odmiennej płci i tylko im przysługuje władza rodzicielska. Zgodnie z art. 61⁹ k.r.o.¹ matką dziecka jest wyłącznie kobieta, która je urodziła. Taka kobieta jest zarejestrowana w akcie urodzenia dziecka w rubryce „matka” dziecka. Ojcostwo ujawnione jest w akcie urodzenia dziecka w rubryce „ojciec” w trzech przypadkach, tj. 1) wskutek domniemania pochodzenia dziecka od męża matki (art. 62 k.r.o.), 2) wskutek złożenia oświadczenia o uznaniu ojcostwa, które jest potwierdzane przez matkę dziecka w terminie trzech miesięcy (art. 73 i n. k.r.o.), 3) albo wskutek sądowego ustalenia ojcostwa, jeżeli ojciec dziecka nie uznał ojcostwa albo matka dziecka nie potwierdziła uznania ojcostwa (art. 84 i n. k.r.o.)².

¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 1359.

² Rodzice nie muszą pozostawać w związku małżeńskim. Jeśli jednak dwie osoby odmiennej płci chcą adoptować dziecko wspólnie, konieczne jest pozostawanie w związku małżeńskim (art. 115 § 1 k.r.o.). Możliwa jest także adopcja singularna. Z kolei z procedury medycznie wspomaganey prokreacji mogą skorzystać małżeństwa oraz osoby heteroseksualne pozostające we wspólnym pożyciu potwierdzonym ich zgodnym oświadczeniem. Wyłączone jest uczestniczenie w procedurach medycznie wspomaganey prokreacji przez osoby samotne oraz przez pary jedнопłciowe.

Dodać przy tym należy, że polskie prawo o aktach stanu cywilnego nie zna tzw. ojcostwa nieznanego. Jeżeli matka dziecka nie zna ojca dziecka lub nie podejmowała starań o jego prawne ustalenie, wówczas kierownik urzędu stanu cywilnego powinien wpisać w rubryce „nazwisko ojca” nazwisko matki dziecka, zaś jako „imię ojca” powinien wpisać imię wskazane przez osobę zgłaszającą urodzenie dziecka (tzw. dane kryjące). W przypadku dziecka nieznanymi rodziców sąd wydaje postanowienie określające dane, które wpisuje kierownik urzędu stanu cywilnego do aktu urodzenia dziecka, takie jak „imię dziecka”, „nazwisko dziecka”, „imię ojca”, „nazwisko ojca”, „imię matki” i „nazwisko matki” (są to również tzw. dane kryjące).

Wobec powyższego nasuwa się pytanie, czy *de lege lata* możliwa jest transkrypcja zagranicznego aktu urodzenia dziecka pochodzącego prawnie od osób tej samej płci³. Wprawdzie dokonanie transkrypcji jest fakultatywne, ale wymóg dokonania obligatoryjnej transkrypcji zdaje się wprowadzać przepis art. 104 ust. 5 p.a.s.c.⁴ między innymi w przypadku, gdy polski obywatel ubiega się o wydanie dokumentu tożsamości (dowód osobisty albo paszport) lub ubiega się o nadanie numeru PESEL. Mając na względzie klauzulę porządku publicznego (art. 107 ust. 3 p.a.s.c.), wedle której wyłączone jest dokonanie transkrypcji, jeżeli byłaby ona sprzeczna z podstawowymi zasadami polskiego porządku prawnego, powszechna stała się praktyka, że dzieci polskiego pochodzenia, posiadające zagraniczny akt urodzenia ujawniający rodzicielstwo jedнопłciowe, najpierw spotykały się z odmową dokonania transkrypcji wskutek klauzuli porządku publicznego, a następnie spotykały się z odmową wydania polskiego dokumentu tożsamości z uwagi na konieczność przedłożenia polskiego aktu urodzenia. W rezultacie dzieci znajdujące się w opisanej sytuacji musiały ponosić negatywne

³ Przez prawne pochodzenie od rodziców tej samej płci należy rozumieć dopuszczalne przez inne systemy prawne rodzicielstwo jedнопłciowe. Szerzej na temat poruszanych w niniejszym opracowaniu zagadnień zob. rozważania M. WOJEWODY, *Konstrukcje rodzinneprawnie nieznanego prawu polskiemu a krajowa rejestracja zdarzeń z zakresu stanu cywilnego*, «Metryka» 2/2020, s. 85 i n.

⁴ Ustawa z 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 463).

konsekwencje wynikające z orientacji seksualnej swoich rodziców, co wzbudziło uzasadniony sprzeciw w literaturze przedmiotu z punktu widzenia wyrażonych w treści art. 32 Konstytucji RP zasady równości obywateli wobec prawa oraz art. 72 Konstytucji RP – zasady dobra dziecka. Odmowa transkrypcji, a co za tym idzie, brak polskiego dokumentu tożsamości, wiązać się musiało między innymi z ograniczeniami w zakresie dostępu do polskiego systemu oświaty oraz polskiego systemu opieki zdrowotnej, jak też ograniczeniami w zakresie swobody podróżowania do innych państw⁵.

W judykaturze przez długi czas dominowało stanowisko opowiadające się za odmową transkrypcji⁶. Do przedstawionych wątpliwości odniósł się ostatecznie NSA w uchwale 7 sędziów z 2 grudnia 2019 r.⁷

⁵ Por. M. ZACHARIASIEWICZ, *Transkrypcja aktów urodzenia dzieci par jedno- płciowych*, «Studia Prawno-Ekonomiczne» 111/2019, s. 159.

⁶ Wyrok NSA z 20 czerwca 2018 r., II OSK 1808/16, «Lex» nr 2513922; wyrok NSA z 17 grudnia 2014 r., II OSK 1298/13, «Lex» nr 1772336; wyrok WSA w Gliwicach z 6 kwietnia 2016 r., II SA/Gl 1157/15, «Lex» nr 2035383; wyrok WSA w Krakowie z 10 maja 2016 r., III SA/Kr 1400/15, «Lex» nr 2056842. Za transkrypcją zob. wyrok WSA w Poznaniu z 5 kwietnia 2018 r., II SA/Po 1169/17, «Lex» nr 2478177; wyrok NSA z 10 października 2018 r., II OSK 2552/16, «Lex» nr 2586953; M. ZACHARIASIEWICZ, *op. cit.*, s. 143-170; G. KRAWIEC, *Transkrypcja zagranicznego aktu urodzenia dziecka osób tej samej płci pozostających w związku*, «Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały» 2/2019, s. 5-14; T.J. TADLA, *Głosa do wyroków Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 10 i 30 października 2018 r. (sygn. akt: II OSK 1868/16, II OSK 1869/16, II OSK 1870/16, II OSK 2552/16)*, «Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego» 3/2019, s. 150 i n.

⁷ Uchwała NSA z 2 grudnia 2019 r., II OPS 1/19, «Lex» nr 2746435. Przepis art 104 ust. 5 p.a.s.c. można odczytywać w dwojaki sposób. Pierwszy przyjęty przez NSA w uchwale z 2 grudnia 2019 r. oraz inny, tj. taki, że „obywatel polski, którego dotyczy zagraniczny dokument stanu cywilnego, posiada [już] akt stanu cywilnego potwierdzający zdarzenia wcześniejsze sporządzony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej” i jednocześnie żąda przynajmniej jednej z wymienionych czynności, tj.: (1) dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego lub (2) ubiegania się o polski dokument tożsamości lub (3) nadanie numeru PESEL. Taka wykładnia, jak się zdaje, jest słuszna, a jej zastosowanie pozwoliłoby dziecku na uzyskanie dokumentu tożsamości bez obowiązku dokonywania transkrypcji. Prezentowana uchwała NSA z 2019 r. odrzuca jednak taki sposób interpretacji. Otwarte natomiast pozostaje pytanie, czy *de lege ferenda* zasadne byłoby wprowadzenie przepisu szczególnego przewidującego

Zdaniem wskazanego sądu transkrypcja zagranicznego aktu urodzenia dziecka ujawniającego rodzicielstwo jedнопłciowe jest w świetle polskiego prawa niedopuszczalna. W uzasadnieniu uchwały podkreślono, że adresatem obligatoryjnej transkrypcji jest polski obywatel, a nie organ dokonujący transkrypcji⁸. A zatem organ ten nie ma obowiązku dokonania transkrypcji, jeżeli transkrypcja byłaby sprzeczna z polskimi zasadami porządku prawnego RP (tj. klauzulą porządku publicznego)⁹. Nie chodzi przy tym jedynie o sprzeczność z podstawowymi zasadami prawa konstytucyjnego, lecz także o sprzeczność z podstawowymi zasadami poszczególnych dziedzin prawa, tj. cywilnego, rodzinnego i procesowego.

Jak słusznie podkreślono, ochronę macierzyństwa i rodzicielstwa zapewnia przepis art. 18 Konstytucji RP, zaś samo pojęcie „rodzicielstwo” należy postrzegać w kontekście przepisów o pochodzeniu dziecka od rodziców o odmiennej płci. Odzwierciedleniem tak określonej zasady jest formularz wzoru aktu urodzenia dziecka, gdzie wyodrębniono rubryki „ojciec” i „matka” dziecka. Podkreślono przy tym także, że nawet gdyby wzory zawierały ogólną rubrykę „rodzice” dziecka, to i tak rodzicami pozostawaliby odpowiednio ojciec płci męskiej i matka płci żeńskiej, gdyż polskie prawo rodzinne nie zna innej kategorii rodzica¹⁰.

możliwość transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia z możliwością ujawniania informacji o drugim rodzicu tej samej płci w adnotacjach lub przypiskach. Zagadnienie to przekracza ramy niniejszego artykułu. Nie ulega również wątpliwości, że *de lege lata* jest to rozwiązanie niedopuszczalne.

⁸ Por. stanowisko procesowe Fundacji „Ordo Iuris”, https://ordoiuris.pl/sites/default/files/inline-files/Stanowisko_OI_ws._transkrypcji_0.pdf (dostęp 22 marca 2022 r.).

⁹ Por. wyrok WSA w Łodzi z 14 lutego 2013 r., III SA/Łd 1100/12, «Lex» nr 1287159.

¹⁰ Podobnie P. MOSTOWIK, *Problem rejestracji w polskich aktach urodzenia pochodzenia dziecka od „rodziców jedнопłciowych” na tle orzecznictwa sądów administracyjnych w 2018 r. (raport dla IWS)*, Warszawa 2019, s. 25; IDEM, *O żądaniach wpisu w polskim rejestrze stanu cywilnego zagranicznej fikcji prawnej pochodzenia dziecka od „rodziców jedнопłciowych”*, «Forum Prawnicze» 6/2019, s. 3 i n. Na marginesie rozważań warto zauważyć, że przepis art. 1138 k.p.c. odnosi się do procedury cywilnej i jedynie przez praktykę utrwalono stosowanie tej regulacji na płaszczyźnie prawa publicznego.

Niedopuszczalne jest również „podwójne macierzyństwo” czy też „podwójne” ojcostwo, a więc tzw. macierzyństwo lub ojcostwo dzielone.

W prezentowanej uchwale podkreślono, że transkrypcja zagranicznego aktu stanu cywilnego polega na wiernym i literalnym przeniesieniu treści zagranicznego aktu urodzenia do formularza polskiego aktu urodzenia, jednak użyte w zagranicznym akcie pojęcia muszą być zgodne z ich rozumieniem na gruncie prawa polskiego. Dlatego też sąd odrzucił stosowanie częściowej transkrypcji, polegającej na tym, że jedna z matek ujawniona byłaby w rubryce „matka” dziecka, podczas gdy rubryka „ojciec” pozostałaby pusta (lub zawierałaby dane kryjące), zaś informacja o drugiej matce dziecka byłaby umieszczona w formie tzw. adnotacji¹¹.

Wreszcie należy wskazać, że NSA poświęcił dość obszerny fragment uzasadnienia, w którym wyjaśnił, że zgodnie z treścią art. 1138 zd. 1 k.p.c. „zagraniczne dokumenty urzędowe” posiadają moc dowodową na równi z polskimi dokumentami urzędowymi, a zatem brak transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia dziecka nie powinien prowadzić do odmowy wydania polskiego dokumentu tożsamości lub nadania dziecku numeru PESEL¹².

W kontekście powyższego stwierdzenia należy zauważyć, że sentencja uchwały siedmiu sędziów odnosząca się do odmowy dokonania transkrypcji ma charakter wiążący dla innych sądów administracyjnych, do momentu wydania przez NSA innej uchwały o odmiennej treści (por. art. 286 § 1 p.p.s.a.¹³)¹⁴. Wskazana sentencja uchwały, a także zaproponowane w uzasadnieniu uchwały rozwiązanie polegające na konieczności wydania dziecku polskiego dokumentu tożsamości nie mają charakteru wiążącego dla organów wydających taki dokument¹⁵. Ze względu jednak na autorytet NSA zaproponowane rozwiązanie może

¹¹ Przeciwno częściowej transkrypcji P. MOSTOWIK, *Problem rejestracji...*, s. 36.

¹² Por. uchwała 7 sędziów SN z 20 listopada 2012 r., III CZP 58/12.

¹³ Ustawa z 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 2325).

¹⁴ Oczywiście w sprawach, w których organy te wydają decyzje administracyjne, sprawa może w toku instancji trafić do NSA.

¹⁵ Por. wyrok NSA z 30 listopada 2018 r., II OSK 1868/16, «Lex» nr 2590773.

stanowiąc pomocną wytyczną w praktyce działania tych organów. Dlatego też warto dokonać oceny tego rozwiązania, celem rozstrzygnięcia, czy wydanie dziecku polskiego dowodu osobistego, dokumentu paszportowego lub numeru PESEL jest możliwe w świetle obowiązującego obecnie prawa.

Standardowa procedura uzyskania dokumentu tożsamości jest następująca. Zgodnie z treścią art. 17 ust. 1 pkt 1 u.e.l.¹⁶ kierownik urzędu stanu cywilnego występuje z urzędu o nadanie numeru PESEL przy sporządzeniu aktu urodzenia dziecka urodzonego w Polsce, jeżeli dziecko to jest polskim obywatelem lub cudzoziemcem zamieszkującym w Polsce. A zatem wskazany sposób uzyskania numeru PESEL występuje wyłącznie w przypadku dzieci urodzonych i zamieszkujących na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Następnie możliwe jest złożenie wniosku o polski dokument tożsamości, gdzie jednym z elementów wniosku jest rubryka, w której wpisuje się nadany uprzednio numer PESEL (art. 28 u.d.o.¹⁷ oraz art. 13a u.d.p.¹⁸).

Powyższa procedura nie znajduje zastosowania do dziecka urodzonego za granicą w przypadku transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia dziecka ujawniającego rodzicielstwo różnopłciowe. Jeżeli dziecko znajduje się w Polsce, wówczas organem występującym z urzędu o nadanie numeru PESEL jest organ dokonujący zameldowania na pobyt stały lub tymczasowy (art. 17 ust. 1 pkt 2 u.e.l.). Kolejnym etapem jest możliwość złożenia wniosku o polski dokument tożsamości, gdzie jednym z elementów wniosku jest rubryka, w której wpisuje się nadany uprzednio numer PESEL. Natomiast w przypadku, gdy dziecko nie

¹⁶ Ustawa z 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 695).

¹⁷ Ustawa z 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (tekst jedn. Dz. U. z 2021 r. poz. 816).

¹⁸ Ustawa z 13 lipca 2006 r. o dokumentach paszportowych (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 617). Po przyjęciu tego artykułu do publikacji została uchwalona nowa ustawa o dokumentach paszportowych z 27 stycznia 2022 r. (Dz. U. 2022, poz. 350). Data wejścia w życie tej ustawy nie jest jednak obecnie znana. Poza tym, art. 33 ust. 1 pkt g, art. 35 pkt 3, 4 i 5 oraz art. 43 ust. 1 wskazanej ustawy niestety wciąż utrudnia uzyskanie paszportu dziecku posiadającemu zagraniczny akt urodzenia ujawniający rodziców tej samej płci.

mieszka w Polsce, organem właściwym do wystąpienia z urzędu o nadanie numeru PESEL jest bezpośrednio organ, który wydaje polski dokument tożsamości (art. 17 ust. 1 pkt 3 u.e.l.). Co prawda jednym z elementów wniosku o polski dokument tożsamości jest numer PESEL, jednak przepisy pozwalają organowi wydającemu taki dokument wystąpić samodzielnie o numer PESEL, co należy rozumieć w ten sposób, że wnioskodawca może wystąpić z wnioskiem o wydanie dokumentu tożsamości bez podania numeru PESEL¹⁹.

W przypadku odmowy dokonania transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia dziecka pochodzącego prawnie od rodziców tej samej płci, jeżeli dziecko przebywa za granicą, jednym z kluczowych pytań jest ustalenie, czy obowiązujące przepisy prawa pozwalają dziecku uzyskać polski dokument tożsamości. Odrębnej analizy wymaga przy tym procedura uzyskania dowodu osobistego, dokumentu paszportowego (potocznie określanego paszportem „biometrycznym”) oraz paszportu tymczasowego.

1. Dowód osobisty. Zgodnie z treścią art. 5 ust. 2 u.d.o. obowiązek posiadania dowodu osobistego spoczywa na pełnoletnim obywatelu Rzeczypospolitej Polskiej. Na mocy art. 7 u.d.o. dowód osobisty może uzyskać osoba poniżej 12. roku życia na okres pięciu lat lub osoba powyżej 12. roku życia na okres 10 lat. Przepis art. 28 u.d.o. wymaga co prawda wskazania we wniosku (o wydanie dowodu osobistego) numeru PESEL, niemniej jednak przyznanie kompetencji organowi wydającemu dokument tożsamości w art. 17 ust. 1 pkt 3 u.e.l. (polegającej na możliwości nadania numeru PESEL z urzędu) oznacza, że pominięcie numeru PESEL nie stanowi przesłanki do odrzucenia wniosku. W związku z tym postulat Rzecznika Praw Obywatelskich polegający na zmianie formularza o wydanie dowodu osobistego w ten sposób, aby formularz ten nie wymagał wskazywania numeru PESEL, nie wydaje się konieczny²⁰. Równocześnie

¹⁹ Inne przypadki nadania numeru PESEL z urzędu i na wniosek (por. art. 16 i 17 u.e.l.).

²⁰ Formularz wzoru – rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 7 stycznia 2020 r. w sprawie wzoru dowodu osobistego, jego wydawania i odbioru oraz utraty, uszkodzenia, unieważnienia i zwrotu (Dz. U. poz. 31).

- trzeba wskazać, że zgodnie z przepisem art. 28 u.d.o. wnioszek o wydanie dowodu osobistego wymaga wskazania imienia ojca oraz imienia i nazwiska matki. W przypadku dziecka posługującego się zagranicznym aktem urodzenia wątpliwe jest, jakie dane powinny zostać wpisane w przypadku rodziców tej samej płci. Na pytanie Rzecznika Praw Obywatelskich Minister Cyfryzacji wskazał, że polski organ wydający dokument tożsamości powinien z urzędu przeprowadzić postępowanie wyjaśniające, a w rejestrze powinien wpisać na przykład dane matki biologicznej dziecka oraz dokonać wpisu „brak danych ojca”²¹. Oczywiście sugerowane rozwiązanie nie zapewnia pełnej ochrony dziecku, gdyż na przykład druga matka dziecka pozostaje we wskazanym rejestrze pominięta, jednak dzięki takiej interpretacji dziecko uzyskuje polski dokument tożsamości.
2. Paszport „biometryczny”. Podobnie jak przy wniosku o wydanie dowodu osobistego, zgodnie z przepisem art. 13a u.d.p. wnioskodawca powinien we wniosku o wydanie paszportu wskazać między innymi numer PESEL, imiona rodziców oraz nazwisko rodowe matki. Oczywiście numer PESEL nie stanowi elementu obligatoryjnego wniosku, skoro organ wydający paszport posiada kompetencję do samodzielnego wystąpienia o nadanie numeru PESEL, zaś wątpliwości polegające na ustaleniu danych, jakie należy wpisać w przypadku rodziców tej samej płci, można rozstrzygnąć, posiłkując się wspomnianą interpretacją Ministra Cyfryzacji. Problem jednak polega na tym, że zgodnie z § 3 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 16 sierpnia 2010 r. w sprawie dokumentów paszportowych²² elementem koniecznym we wniosku o wydanie dokumentu paszportowego w przypadku braku numeru PESEL jest odpis skrócony lub zupełny polskiego aktu urodzenia dziecka. W związku z tym słuszny wydaje się postulat Rzecznika Praw Obywatelskich o konieczności dokonania zmiany tego przepisu tak, aby odpis polskiego aktu urodzenia dziecka nie był dokumentem wymaganym w przypadku ubiegania się o dokument

²¹ Por. sprawa (nr RPO) XI.534.4.2016.MA, sprawa (nr MC) BM-WOP.073.7.2020.

²² Dz. U. Nr 152, poz. 1026.

paszportowy za granicą przez osobę nieposiadającą numeru PESEL. Nadmienić jedynie wypada, że w opisanej sytuacji *de lege lata* pozostaje możliwość złożenia wniosku o wydanie paszportu (bez polskiego aktu urodzenia) przez wcześniejsze uzyskanie numeru PESEL w zakresie procedury uzyskania dowodu osobistego (por. pkt 1 niniejszego artykułu). Ponadto należy wskazać, że skoro NSA w uchwale 7 sędziów z 2019 r. postawił tezę, że obligatoryjność transkrypcji z art. 104 ust. 5 p.a.s.c. nie może być rozumiana bezwzględnie, to tym bardziej wymagań opisanego powyżej rozporządzenia wykonawczego nie można rozumieć bezwzględnie. Jak się zatem zdaje, trzeba zaproponować tezę, że uchwała NSA jest wskazówką, że paszport powinien być wydany także na podstawie zagranicznego aktu urodzenia. Należy jednak postulować zmianę przepisów prawa, aby urzędy nie stwarzały dodatkowych trudności z powodu opisanych wcześniej wątpliwości.

3. Paszport tymczasowy. Zgodnie z treścią art. 24 u.d.p. „w szczególnie uzasadnionych przypadkach dopuszcza się wydawanie przez konsula paszportu tymczasowego bez zamieszczania w tym paszporcie numeru PESEL”. Taką możliwość przewidziano między innymi dla małoletniego urodzonego za granicą. Problem w tym, że polski paszport tymczasowy jest ważny jedynie przez okres 12 miesięcy, a to nie gwarantuje pełnej ochrony praw dziecka posiadającego obywatelstwo polskie. Paszport nie zawiera też danych biometrycznych i nie jest we wszystkich krajach uznawany. Wreszcie, nie bez znaczenia są trudności związane z § 3 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 16 sierpnia 2010 r. w sprawie dokumentów paszportowych (obligatoryjny wymóg przedłożenia skróconego lub pełnego polskiego aktu urodzenia).

Wobec powyższego uzyskanie dowodu osobistego lub polskiego paszportu na podstawie zagranicznego aktu urodzenia dziecka pochodzącego prawnie od osób tej samej płci jest dopuszczalne i w pełni uzasadnione. Sporną kwestią jest natomiast pytanie, czy słuszna jest przyjęta przez Ministerstwo Cyfryzacji interpretacja, zgodnie z którą w przypadku dziecka pochodzącego prawnie od rodziców tej samej płci konieczne jest uzupełnienie odpowiednich rubryk w rejestrze ewidencji,

rejestrze dowodów osobistych lub centralnej ewidencji dokumentów paszportowych wyłącznie poprzez ujawnienie danych dotyczących jednego z rodziców (biologicznych) dziecka. Jak się wydaje, sugerowane przez Ministerstwo wytyczne stanowią odzwierciedlenie wyrażonego w literaturze poglądu, że zagraniczne akty stanu cywilnego stanowiąc mogą potwierdzenie stosunków filiacyjnych wyłącznie w zakresie, w jakim są akceptowalne w polskim porządku prawnym²³. Przykładowo w Rejestrze Dowodów Osobistych rejestracji podlegałyby wyłącznie dane matki biologicznej dziecka, natomiast rubryka dotycząca ojca dziecka pozostałaby pusta z jednoczesnym pominięciem danych „drugiej matki” dziecka. Problem w tym, że w praktyce mogą pojawić się przypadki, kiedy żadna z osób nie będzie biologicznym rodzicem dziecka (np. dwóch mężczyzn adoptowało małoletnie dziecko) bądź też istnieją wątpliwości, która z kobiet jest matką biologiczną dziecka.

Nadmienić wypada, że z podobnym problemem mierzyły się do niedawna organy bułgarskie, które na mocy zapadłego 14 grudnia 2021 r. wyroku TSUE²⁴ zostały zobligowane do wydania dziecku pochodzącemu od dwóch kobiet, bułgarskiego dokumentu tożsamości. Jak wskazał TSUE, jeżeli chodzi o małoletnie dziecko, będące obywatelem Unii, którego akt urodzenia wydany przez właściwe organy przyjmującego państwa członkowskiego wskazuje jako jego rodziców dwie osoby tej samej płci, państwo członkowskie, którego to dziecko jest obywatelem, jest zobowiązane z jednej strony do wydania mu dowodu tożsamości lub paszportu bez konieczności uprzedniego sporządzenia aktu urodzenia przez organy krajowe, a także, z drugiej strony, do uznania, podobnie jak każde inne państwo członkowskie, dokumentu pochodzącego od przyjmującego państwa członkowskiego umożliwiającego wspomnianemu dziecku korzystanie, wraz z każdą z tych dwóch osób, z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej²⁵. Oznacza to, że Bułgaria

²³ P. MOSTOWIK, *Problem rejestracji...*, s. 35.

²⁴ Wyrok TSUE z 14 grudnia 2021 r. w sprawie C-490/20 *V.M.A. przeciwko Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”*.

²⁵ Zob. też uwagi P. MOSTOWIK, *Swoboda przemieszczania się w Unii Europejskiej przez dziecko pod pieczę osób tej samej płci a krajowe reguły obywatelstwa i prawa*

powinna wydać document tożsamości, bez konieczności dokonywania transkrypcji, zaś prawo dziecka do swobodnego przemieszczania się powinno być zrealizowane za pośrednictwem tego dokumentu przy jednoczesnym wykazaniu rodzicielstwa na podstawie zagranicznego aktu urodzenia.

W głosie do uchwały NSA z 2 grudnia 2019 r. Michał Wojewoda służyć wskazuje, że zagraniczny akt stanu cywilnego z uwagi na deklaratoryjny charakter sam przez się nie wywołuje skutków prawnych. Taki akt jedynie potwierdza zdarzenia mające miejsce za granicą (np. urodzenia dziecka) oraz jest dowodem określonych relacji nawiązanych w innym państwie (np. rodzicielstwa osób tej samej płci). Sprawą odrębną jest kwestia skuteczności w Polsce relacji objętych zagranicznym aktem stanu cywilnego. Następnie autor podkreśla, że zgodnie z art. 107 p.a.s.c. podstawą do odmowy dokonania transkrypcji nie jest sprzeczność skutków prawnych, jakie mogłyby powstać w wyniku transkrypcji zagranicznego aktu stanu cywilnego, lecz sprzeczność samej transkrypcji z obowiązującym prawem. W rezultacie ustawodawca sprzeciwia się rejestracji nieznanych w Polsce faktów i relacji, których nie da się pogodzić z materialnoprawnymi założeniami systemu. Wprowadzenie do obrotu oficjalnych odpisów zawierających informacje na temat rodzicielstwa jednopłciowego mogłoby sugerować akceptację takich związków przez państwo polskie. Równocześnie autor zaznacza, że odmowa dokonania transkrypcji aktu urodzenia dziecka, z uwagi na pochodzenie prawne od osób tej samej płci, wcale nie oznacza, że w polskich urzędach stanu cywilnego nie będą rejestrowane dane tych osób. Teoretycznie może się przecież zdarzyć, że na terenie Polski nastąpi zawarcie małżeństwa lub śmierć osoby, której rodzice są rodzicami tej samej płci. Wówczas nie chodzi już o powielenie w krajowym rejestrze nieznanych w Polsce fikcji prawnych, lecz o pierwotną i obowiązkową rejestrację zdarzeń, które miałyby miejsce w Polsce. Zdaniem autora za dopuszczalnością ujawnienia (wyłącznie w formie adnotacji) danych odnoszących się do

rodzinnego na tle wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 14.12.2021 r., C-490/20, V.M.A. przeciwko Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”, «Europejski Przegląd Sądowy» 199.4/2022, s. 82-42.

rodzicielstwa jedнопłciowego będzie przemawiał fakt, że dane te byłyby ujawnione jedynie w akcie małżeństwa lub w akcie zgonu, a nie w akcie urodzenia dziecka. Wiadomo bowiem, że polski akt urodzenia stanowi dowód w zakresie danych dziecka i jego pochodzenia, podczas gdy akt małżeństwa oraz zgonu potwierdza jedynie małżeństwo lub zgon, nie stanowi zaś dowodu w zakresie filiacji²⁶.

Powyższe stwierdzenia nasuwają pytanie, czy podobnych reguł nie należy odnosić do przypadków ujawniania danych rodziców dziecka (o ustalonym rodzicielstwie jedнопłciowym) w zakresie rejestru ewidencji, dowodów osobistych i paszportów, a następnie w zakresie danych ujawnionych bezpośrednio w dowodzie osobistym dziecka. Podkreślić bowiem wypada, że dowód osobisty pozwala obywatelowi polskiemu potwierdzić swoją tożsamość. Za pośrednictwem takiego dokumentu nie wykazuje się stanu cywilnego, czy ściślej rzecz ujmując, stanu rodzinnego. Wskazanie rodziców dziecka nie służy określeniu rodzicielstwa, lecz ma na celu prawidłową identyfikację dziecka. W rezultacie dane osób legitymujących się statusem rodziców wedle obcego prawa (wskazane w dowodzie osobistym) nie muszą przesądzać o przyznaniu im praw rodzicielskich, a sam dowód osobisty nie musi rzutować na kwestie pochodzenia dziecka na gruncie polskiego systemu prawa. Trzeba jednak podkreślić, że opowiedzenie się za takim ujęciem wymaga ostrożnej i pogłębionej refleksji, w szczególności zbadania publicznoprawnego charakteru dokumentu tożsamości oraz przepisów szczególnych określających sposób posługiwania się takim dokumentem. Równocześnie zaznaczyć wypada, że polski dowód osobisty (w przeciwieństwie do polskiego paszportu) zawiera informację o imionach „rodziców” i ze względu na typowo krajowy charakter takiego dokumentu, pojęcie rodziców należałoby rozumieć przez pryzmat polskich przepisów prawa. Oczywiście prawdą jest, że dowód osobisty nie przesądza o prawnym pochodzeniu dziecka, podobnie jak odpis aktu małżeństwa oraz zgonu, niemniej jednak należy zauważyć, że pogląd zakładający ujawnienie

²⁶ M. WOJEWODA, *Zagraniczne rodzicielstwo osób jednej płci a rejestracja stanu cywilnego w Polsce. Glosa do uchwały NSA z dnia 2 grudnia 2019 r., II OPS 1/19, «Europejski Przegląd Sądowy» 8/2020, s. 34-35 i 38.*

rodzicielstwa jednopłciowego w akcie małżeństwa oraz zgonu wymaga jednocześnie, aby rodzicielstwo to było odnotowane w „adnotacjach”, aby nie zniekształcać polskiego ujęcia „rodzicielstwa”. Tymczasem ujawnienie w dowodzie osobistym imion rodziców tej samej płci w rubryce „imiona rodziców” sugerowałoby pośrednie zniekształcenie tego pojęcia. Oczywiście można postulować *de lege ferenda*, aby wniosek o wydanie dowodu osobistego i paszportu zawierał rubrykę „dane rodziców wedle obcego prawa”, niemniej jednak zamieszczenie takiej rubryki bezpośrednio w dowodzie osobistym wydaje się nieuzasadnione, zważywszy na krajowy charakter polskiego dokumentu tożsamości. Być może rozważyć trzeba więc rezygnację z umieszczania w dowodzie osobistym informacji na temat rodziców dziecka, choć taki postulat wymaga analizy przekraczającej ramy niniejszego opracowania²⁷.

De lege lata uzasadniona jest konkluzja, że uzyskanie dowodu osobistego jest łatwiejsze niż uzyskanie polskiego paszportu „biometrycznego” lub polskiego paszportu tymczasowego. Konieczność posługiwania się polskim aktem urodzenia zgodnie z § 3 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia w sprawie dokumentów paszportowych stanowi przesłankę do odmowy wydania paszportu polskim dzieciom pochodzącym prawnie ze związków jednopłciowych. Należy jednak wskazać, że konieczność ochrony interesów małoletniego dziecka skłaniać powinna do wydania przez polskich urzędników dokumentów paszportowych, pomimo braku polskiego aktu urodzenia. Przepis rozporządzenia nie może stać na przeszkodzie w realizacji podstawowych wartości, jakimi są konstytucyjna zasada równości oraz konstytucyjna zasada dobra dziecka (por. art. 32 i 72 Konstytucji RP)²⁸. Dodatkowo problemem jest wyrażony w art.

²⁷ Dodatkowo wydaje się, że pominięcie obu rodziców jednopłciowych w dowodzie osobistym dziecka, przy trudnościach związanych z określeniem biologicznego pokrewieństwa jednego z nich, byłoby dopuszczalne na podstawie obecnie obowiązujących przepisów prawa. Zagadnienie wymaga jednak odrębnej analizy przekraczającej ramy prowadzonych rozważań.

²⁸ Na marginesie warto wskazać, że zgodnie z orzecznictwem organy administracji nie powinny kwestionować rodzicielstwa w postępowaniu o wydanie paszportu, jeżeli rodzice posługują się zagranicznym aktem urodzenia. Wyrok NSA z 21 maja 2014 r., II OSK 3076/12, «Lex» nr 1684262; wyrok TK z 12 listopada 2002 r., SK 40/01, «Lex» nr 57090. W Polsce matce społecznej może przysługiwać zgodnie z prawem miejsca

14 ust. 1 ustawy o dokumentach paszportowych wymóg pisemnej zgody wyrażonej przez oboje rodziców dziecka celem wydania paszportu. W rezultacie w praktyce pojawiają się wątpliwości, czy wymóg ten jest spełniony, jeżeli rodzice dziecka są tej samej płci²⁹.

Z dotychczasowych uwag wynika więc, że uzyskanie polskiego dokumentu tożsamości w analizowanym przypadku jest z pewnością możliwe, choć zdecydowanie utrudnione. Dlatego też słuszny jest postulat zbadania przez Trybunał Konstytucyjny art. 104 ust. 5 p.a.s.c. (obligatoryjność transkrypcji) w kontekście art. 34 ust. 1 Konstytucji RP (przesądzający o nabyciu obywatelstwa przez urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi)³⁰. Brak możliwości poświadczenia obywatelstwa polskiego za pomocą odpowiedniego dokumentu narusza warunki swobodnego korzystania z prawa do nauki (art. 70 ust. 1, 2 i 4 Konstytucji RP)³¹, prawa do ochrony zdrowia (art. 68 ust. 3 i 5 Konstytucji RP)³², jak też prawa do swobodnego poruszania się w ramach Unii Europejskiej oraz poza Unią Europejską (art. 45 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej³³ oraz art. 52 ust. 2 Konstytucji RP).

Zgodnie z art. 72 ust. 1 Konstytucji RP państwo polskie „zapewnia ochronę praw dziecka”, której wyrazem jest nadrzędna w polskim prawie rodzinnym zasada dobra dziecka. Zważywszy na wyrażoną w treści art. 32 Konstytucji RP zasadę równości wszystkich wobec prawa, należy

wcześniejszego stałego pobytu dziecka prawo oraz obowiązek związany z „odpowiedzialnością” rodzicielską. Por. art. 16 ust. 3 oraz art. 18 konwencji haskiej z 1996 r.

²⁹ Jak się wydaje zgodę tę należy odnosić do osób, które sprawują władzę rodzicielską, a niekoniecznie są rodzicami w rozumieniu prawa polskiego. Takimi osobami są oczywiście osoby posługujące się zagranicznym aktem urodzenia dziecka w którym są ujawnione jako rodzice dziecka wedle prawa obcego.

³⁰ P. MOSTOWIK, *Problem rejestracji...*, s. 35.

³¹ M. FLORCZAK-WĄTOR, *Uwaga 4 do art. 70*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. TULEJA, Warszawa 2019, s. 235 i n. Nadmienić jednak wypada, że ustawa o obywatelstwie polskim przewiduje specjalną procedurę poświadczenia obywatelstwa polskiego, która niewątpliwie może być dostępna także dla dzieci par jednopłciowych.

³² Szerzej M. DERECH, *Konstytucyjne prawo dziecka do szczególnej opieki zdrowotnej*, Warszawa 2016, s. 35 i n.

³³ Dz. Urz. UE C 303 z 14 grudnia 2007 r., s. 1.

sprzeciwiać się przypadkom dyskryminacji dziecka z uwagi na pochodzenie prawne od rodziców tej samej płci³⁴.

Uwzględniając równocześnie konieczność ochrony podstawowych zasad polskiego prawa rodzinnego oraz brak kompetencji Unii Europejskiej w zakresie kształtowania prawa rodzinnego obowiązującego w poszczególnych państwach członkowskich (art. 5 Traktatu o UE³⁵ i art. 9 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej), należy doprowadzić do takich zmian w ramach obowiązującego obecnie prawa, aby dzieci rodziców tej samej płci mogły uzyskać polski dokument tożsamości w sposób sprawny i niebudzący wątpliwości.

Wyrażone w analizowanej uchwale NSA rozwiązanie polegające na konieczności wydania polskiego dokumentu tożsamości pomimo odmowy dokonania transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia dziecka pochodzącego prawnie od rodziców tej samej płci stanowi co prawda *obiter dictum*, lecz dla ochrony interesów dzieci polskiego pochodzenia jest rozwiązaniem kompromisowym, które może być pomocne w dotychczasowej pracy organów administracyjnych. Jednocześnie w praktyce nierozstrzygnięte pozostaje pytanie, w jakim zakresie należy odnotowywać rodzicielstwo jedнопłciowe w rejestrze ewidencji, rejestrze dowodów osobistych oraz centralnej ewidencji dokumentów paszportowych. Konkurować ze sobą mogą dwa rozwiązania: 1) ujawnieniu powinien podlegać wyłącznie rodzic biologiczny, zaś drugi z rodziców powinien zostać pominięty, 2) bądź też ujawnieniu powinny podlegać dane obu rodziców dziecka. Pomimo pewnych niedoskonałości *de lege lata* za słuszne należy uznać pierwsze rozwiązanie³⁶. Problem w tym, że nawet tak zachowawcza interpretacja przepisów prawa (przyjęta przez Mini-

³⁴ Por. M. SZCZEPANIK, D. PUDZIANOWSKA, *Wokół problemu bezpaństwowości dzieci w Polsce*, [w:] *Status cudzoziemca w Polsce wobec współczesnych wyzwań międzynarodowych*, red. D. PUDZIANOWSKA, Warszawa 2016, s. 79-95; L. GARLICKI, M. ZUBIK, *Uwaga 26 do art. 32*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, II, red. L. GARLICKI, M. ZUBIK, Warszawa 2016, s. 263.

³⁵ Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.

³⁶ Wydaje się, że pominięcie obu rodziców jedнопłciowych w dowodzie osobistym dziecka jest możliwe przy trudnościach związanych z określeniem biologicznego pokrewieństwa jednego z nich. Zagadnienie wymaga jednak odrębnej analizy przekraczającej ramy prowadzonych rozważań.

sterstwo Cyfryzacji) nie jest powszechnie realizowana i nadal w wielu sprawach organy wydają decyzje odmowne lub pozostawiają sprawy bez rozpoznania. Słuszny jest więc postulat uchylenia obligatoryjnej transkrypcji z art. 104 ust. 5 p.a.s.c.³⁷, jak też zmiany rozporządzenia w sprawie dokumentów paszportowych poprzez zniesienie wymogu przedkładania polskiego odpisu aktu urodzenia w przypadku ubiegania się o polski dokument paszportowy za granicą przez osobę nieposiadającą numeru PESEL³⁸. Oczywiście sygnalizowane rozwiązania nie rozstrzygają wszystkich problemów. Konieczne jest również dostosowanie przepisów w zakresie uzyskania polskiego dokumentu tożsamości oraz wypracowanie ujednoczonych standardów poprzez sformułowanie wytycznych, dzięki którym realizacja prawa do polskiego dokumentu tożsamości byłaby możliwa bez konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów i nakładów.

Nadmienić wypada, że już po przesłaniu tekstu niniejszego artykułu do publikacji zapadł wyrok TSUE z 24 czerwca 2022 r.³⁹ obligujący państwo polskie do wydania dziecku paszportu lub dowodu osobistego, który umożliwiłby mu podróżowanie po krajach Unii Europejskiej i przebywanie z rodzicami, bez względu na to, czy są to rodzice tej samej, czy też odmiennej płci. Jak się zdaje, wskazany wyrok wcale nie oznacza konieczności ujawnienia dwóch rodziców tej samej płci w polskim dokumencie tożsamości. Takie działanie prowadziłyby bowiem do zniekształcenia polskiego pojęcia rodzicielstwa w dokumencie urzędowym, opartym przecież na prawie polskim, oraz stanowiłyby pozór „nostryfikacji” takiej relacji rodzicielskiej przez państwo wydające dokument⁴⁰. Prezentowane rozstrzygnięcie Trybunału należy więc odczytywać w ten sposób, że państwo polskie powinno wydać polski

³⁷ M. WOJEWODA, *Transkrypcja zagranicznego dokumentu stanu cywilnego – kilka uwag na temat ewolucji konstrukcji w prawie polskim*, «Metryka» 2/2016, s. 56; P. MOSTOWIK, *Problem rejestracji...*, s. 35 i 37; M. ZACHARIASIEWICZ, *op. cit.*, s. 167.

³⁸ Por. sprawa (nr RPO) XI.534.4.2016.MA, XI.503.3.2020.

³⁹ Wyrok TSUE z 24.06.2022 r. w sprawie C-2/21.

⁴⁰ Zob. też M. WOJEWODA, *Rodzicielstwo osób tej samej płci a prawo Unii Europejskiej – glosa do wyroku TSUE z 14.12.2021 r. w sprawie C-490/20*, «Białostockie Studia Prawnicze» 3/2022, tekst przyjęty do publikacji.

dokument tożsamości, który wraz z zagranicznym aktem urodzenia urzeczywistniałby zasadę swobody przemieszczania się osób po terytorium Unii Europejskiej⁴¹. W tym kontekście nadal konieczne jest dostosowanie ustawy o dowodach osobistych, a także dostosowanie nowej – bo uchwalonej już po przygotowaniu tekstu niniejszej publikacji, choć jeszcze nieobowiązującej – ustawy o dokumentach paszportowych z 27 stycznia 2022 roku, w tym w szczególności art. 33 ust. 1 pkt g oraz art. 35 pkt. 3, 4 i 5 oraz art. 44 ust. 1⁴².

UZYSKANIE DOKUMENTU TOŻSAMOŚCI PRZEZ DZIECKO „POCHODZĄCE PRAWNIE” ZE ZWIĄZKU „RODZICÓW” TEJ SAMEJ PŁCI ZGODNIE Z WYTYCZNYMI UCHWAŁY NSA Z 2 GRUDNIA 2019 R., II OPS 1/19

Streszczenie

Wobec odmowy transkrypcji zagranicznych akt urodzenia dzieci pochodzących prawnie od rodziców tej samej płci aktualne staje się pytanie o możliwość wydania takim dzieciom polskiego dokumentu tożsamości, a co za tym idzie, skutecznej realizacji praw wynikających z obywatelstwa. Celem artykułu jest analiza obowiązującego stanu prawnego oraz wątpliwości z tym związane. Należy przy tym wskazać, że *de lege lata* możliwe jest uzyskanie dokumentu tożsamości przez dzieci znajdujące się w opisywanej sytuacji, jednak przepisy poszczególnych

⁴¹ Do wielu negatywnych wniosków skłania też zainicjowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości projekt ustawy przewidujący m.in. zmiany w zakresie prawa o aktach stanu cywilnego (nr UD292). Krytyczna analiza tego projektu przekracza ramy artykułu. Nieuzasadnione wydaje się jednak ograniczenie mocy dowodowej zagranicznego aktu urodzenia do przypadków, gdy taki akt potwierdza „urodzenie jako zdarzenie obejmujące pochodzenie dziecka od kobiety (matki) i mężczyzny (ojca)”, przy równoczesnym wprowadzeniu zaświadczenia wydawanego przez urząd stanu cywilnego, który miałby potwierdzać rodzicielstwo jednopłciowe celem wykonywania praw określonych w art. 21 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Takie rozwiązanie stanowi przejaw braku zrozumienia istoty wyroków TSUE z 14 grudnia 2021 r. i 24 czerwca 2022 r.

⁴² Dz. U. 2022, poz. 350. Ustawa nie weszła jeszcze w życie.

ustaw oraz przepisy wykonawcze utrudniają proces uzyskania dokumentu tożsamości.

A POLISH IDENTITY DOCUMENT FOR A CHILD “ WITH LEGAL SAME-SEX PARENTS” ON THE GROUNDS OF THE GUIDELINES IN RESOLUTION II OPS 1/19 ISSUED BY THE POLISH SUPREME ADMINISTRATIVE COURT ON 2 FEBRUARY 2019

Summary

According to the latest case law, a Polish citizen who is still a minor cannot obtain a Polish birth certificate on the grounds of a transcription of a foreign birth certificate if the foreign birth certificate says that the child has parents of the same sex. The aim of this article is to answer the question whether a Polish citizen who has not reached the age of majority can obtain a Polish identity document despite not having a Polish birth certificate. This issue is of practical importance, since the rights arising from Polish citizenship such as the right to free mobility, the right to free education, etc. may be restricted for a Polish citizen who does not have a Polish identity document. It is still possible under Polish law for children in this situation to obtain an identity document, nonetheless the provisions of particular legislative acts and the executive regulations applicable to them make the process difficult.

Słowa kluczowe: akt urodzenia; obywatelstwo; zasada dobra dziecka, paszport.

Keywords: birth certificate; citizenship; principle of the best interests of the child; passport.

Literatura

DERECZ M., *Konstytucyjne prawo dziecka do szczególnej opieki zdrowotnej*, Warszawa 2016.

FLORCZAK-WĄTOR M., *Uwaga 4 do art. 70*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. TULEJA, Warszawa 2019, s. 235-000.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, II, red. L. GARLICKI, M. ZUBIK, Warszawa 2016.

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, red. P. TULEJA, Warszawa 2019.
- KRAWIEC G., *Transkrypcja zagranicznego aktu urodzenia dziecka osób tej samej płci pozostających w związku*, «Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały» 2/2019, s. 5-14.
- MOSTOWIK P., *Problem rejestracji w polskich aktach urodzenia pochodzenia dziecka od „rodziców jedнопłciowych” na tle orzecznictwa sądów administracyjnych w 2018 r. (raport dla IWS)*, Warszawa 2019.
- MOSTOWIK P., *O żądaniach wpisu w polskim rejestrze stanu cywilnego zagranicznej fikcji prawnej pochodzenia dziecka od „rodziców jedнопłciowych”*, «Forum Prawnicze» 6/2019, s. 3-29.
- MOSTOWIK P., *Swoboda przemieszczania się w Unii Europejskiej przez dziecko pod pieczę osób tej samej płci a krajowe reguły obywatelstwa i prawa rodzinnego na tle wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 14.12.2021 r., C-490/20, V.M.A. przeciwko Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”*, «Europejski Przegląd Sądowy» 4.199/2022, s. 82-42.
- SZCZEPANIK M., PUDZIANOWSKA D., *Wokół problemu bezpieczeństwa dzieci w Polsce*, [w:] *Status cudzoziemca w Polsce wobec współczesnych wyzwań międzynarodowych*, red. D. Pudzianowska, Warszawa 2016, s. 79-95.
- TADLA T.J., *Glosa do wyroków Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 10 i 30 października 2018 r. (sygn. akt: II OSK 1868/16, II OSK 1869/16, II OSK 1870/16, II OSK 2552/16)*, «Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego» 3/2019, s. 150-160.
- WOJEWODA M., *Zagraniczne rodzicielstwo osób jednej płci a rejestracja stanu cywilnego w Polsce. Glosa do uchwały NSA z dnia 2 grudnia 2019 r., II OPS 1/19*, «Europejski Przegląd Sądowy» 8/2020, s. 30-38.
- WOJEWODA M., *Transkrypcja zagranicznego dokumentu stanu cywilnego – kilka uwag na temat ewolucji konstrukcji w prawie polskim*, «Metryka» 2/2016, s. 51-61.
- WOJEWODA M., *Konstrukcje rodzinnoprawne nieznanne prawu polskiemu a krajowa rejestracja zdarzeń z zakresu stanu cywilnego*, «Metryka» 2/2020, s. 85-103.
- WOJEWODA M., *Rodzicielstwo osób tej samej płci a prawo Unii Europejskiej – glosa do wyroku TSUE z 14.12.2021 r. w sprawie C-490/20*, «Białostockie Studia Prawnicze» 22.3/2022, tekst przyjęty do publikacji.
- ZACHARIASIEWICZ M., *Transkrypcja aktów urodzenia dzieci par jedнопłciowych*, «Studia Prawno-Ekonomiczne» 111/2019, s. 143-170.
- ZUBIK M., *Uwaga 26 do art. 32*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, II, red. L. GARLICKI, M. ZUBIK, Warszawa 2016, s. 263-267.